

Umetnost antičke Grčke

Prva Grčka plemena koja stižu na teritoriju današnje Grčke su Mikenci (oko 2000 p.n.e.).
Oko 1100 p.n.e., stižu druga grčka plemena koja će apsorbovati Mikence.

Ova plemena imaju zajednički jezik i verovanja, ali su njihovi gradovi-države u odnosima jakog rivalstva. Najznačajnija su dva plemena, **Dorci (na kontinentu)** i **Jonci (na ostrvima i na obalama Male Azije)**.

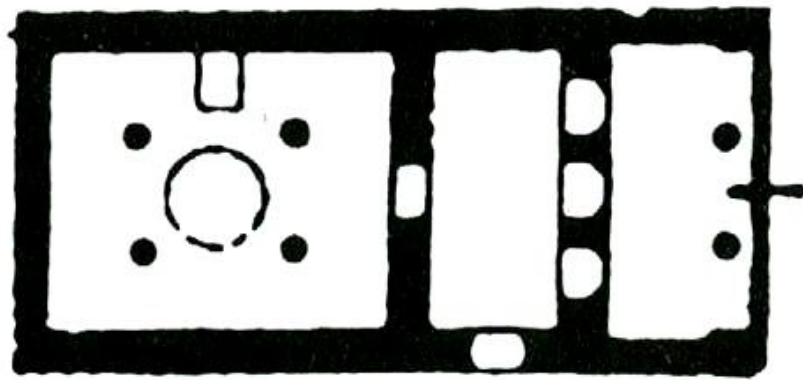
Umetnost antičke Grčke- počeci

- Grčka civilizacija se formira između 1100 i 700
- Mi pratimo njen razvoj tek od 800 p.n.e., zahvaljujući bojenoj grnčariji, jedinoj sačuvanoj, pošto su arhitektura i skulptura tog perioda bila u drvetu.
- Grci počinju da zidaju u kamenu tokom VII veka p.n.e.
- Najstariji sačuvani hram je stari Artemidin hram na Krfu, podignut oko 600 p.n.e..
- Sa monumentalnom arhitekturom u kamenu pojavljuje se i monumentalna skulptura u kamenu.

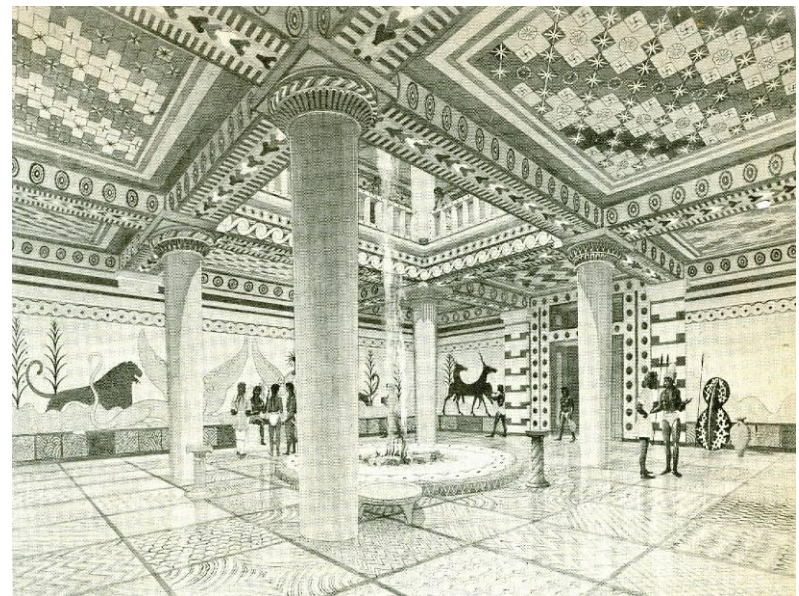
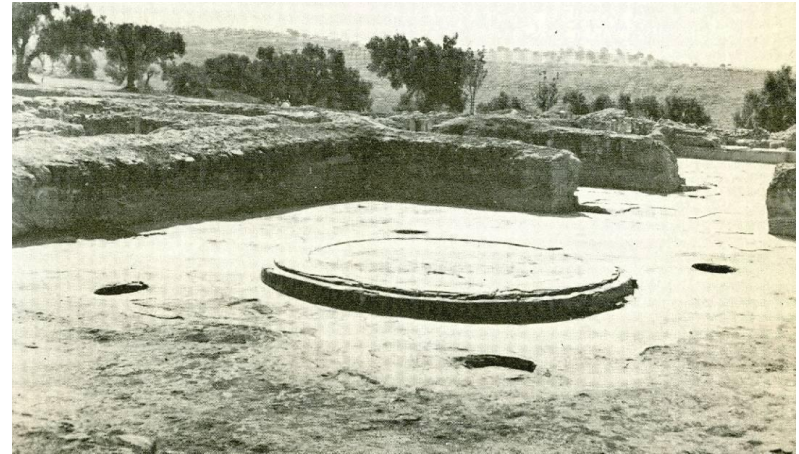
Tip i stil grčkog hrama

Oblik grčkog hrama: po uzoru na mikenski megaron

- Oblik grčkog hrama potiče od oblika megarona, mikenske prestone dvorane.
- Sastoji se od prestone dvorane, do koje se dolazi kroz predvorje ispred koga je trem sa dva stuba, kao na slici:

Megaron, mikenska kraljevska dvorana

Oblik osnove grčkog hrama

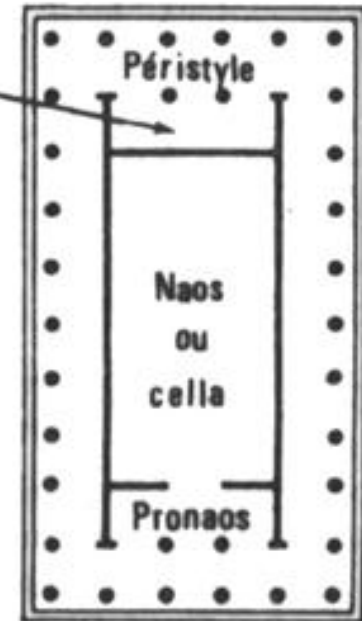
In antis

Prostyle

Amphiprostyle

Périptère

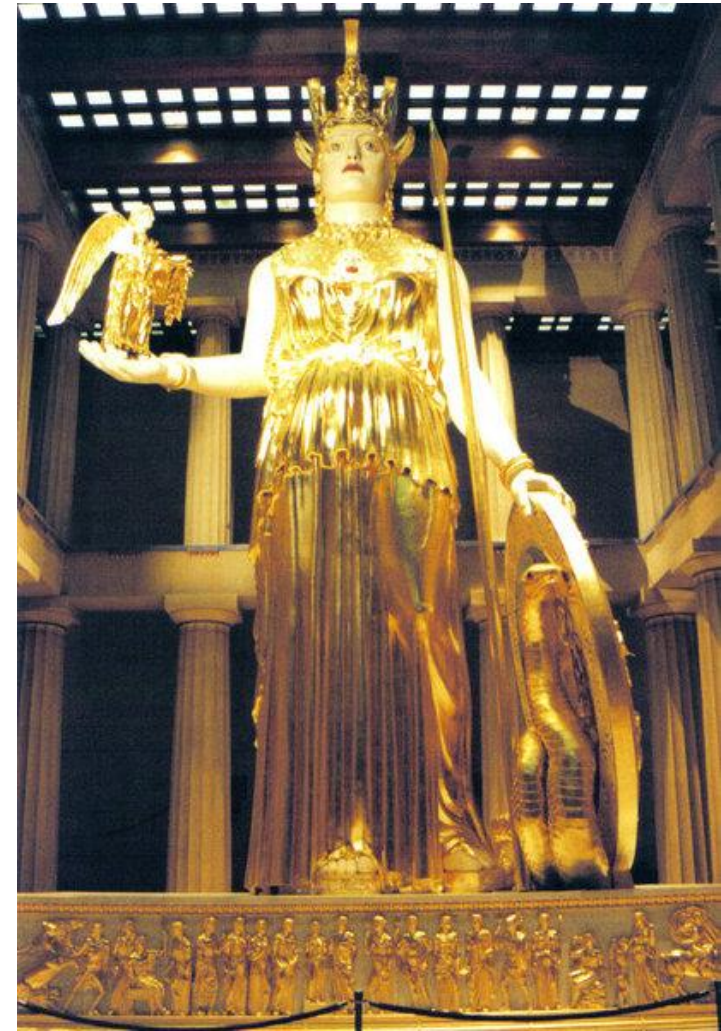
Grčki hram najčešće ima pravougaonu osnovu.

U hram se ulazi kroz trem sa stubovima, dok je unutrašnjost podeljena na dva nejednaka dela: manje predvorje ili pronaos i veći naos (ili cela) (svetilište) u kome se nalazi statua božanstva.

Na začelju pojedinih hramova, postoji i opistodomos, riznica hrama.

Grčki hram je stanište Boga kome je posvećen, čija se statua, « idol », čuva u naosu hrama.

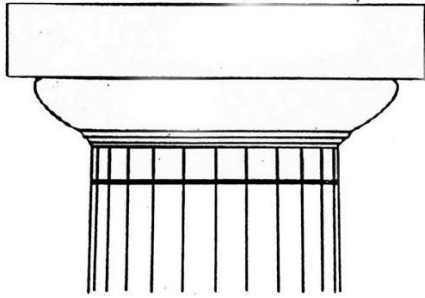
Na ilustracijama dole vidimo rekonstrukcije izgleda unutrašnjosti Zevskog hrama u Olimpiji i Partenona ().

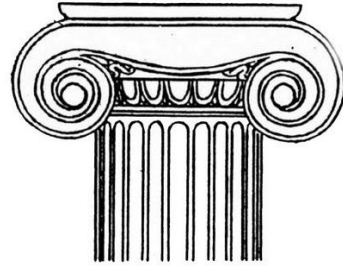
Red (stil) grčkog
hrama: dorski,
jonski i korintski
stil

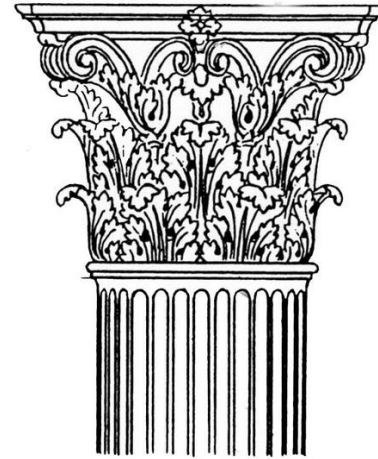
Kapiteli stubova prema stilu hrama

Ordre Dorique

Ordre Ionique

Ordre Corinthien

Kapitele u **dorskom** stilu čine « jastučić » ehinus i kvadratna ploča, abakus.

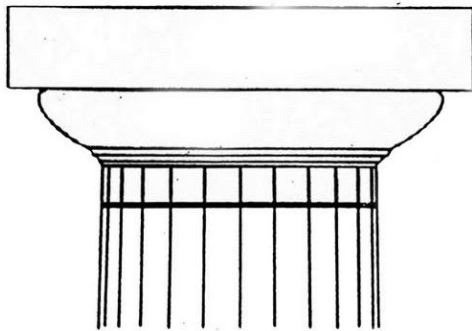
Jonski ima « uvojke », volute.

Korintski podseća na kotaricu obraslu lišćem biljke akant.

Sami stubovi su pravljani od pojedinačnih cilindara, « tambura », koji su nizani na metalnu šipku ili spajani i ukrašavani uzdužnim polukružnim brazdama koje se zovu kanelure.

Dorski stil

Kolika god bila debljina stuba dorskog hrama u njegovoj osnovi, visina sa kapitelom će mu biti šestostruka.

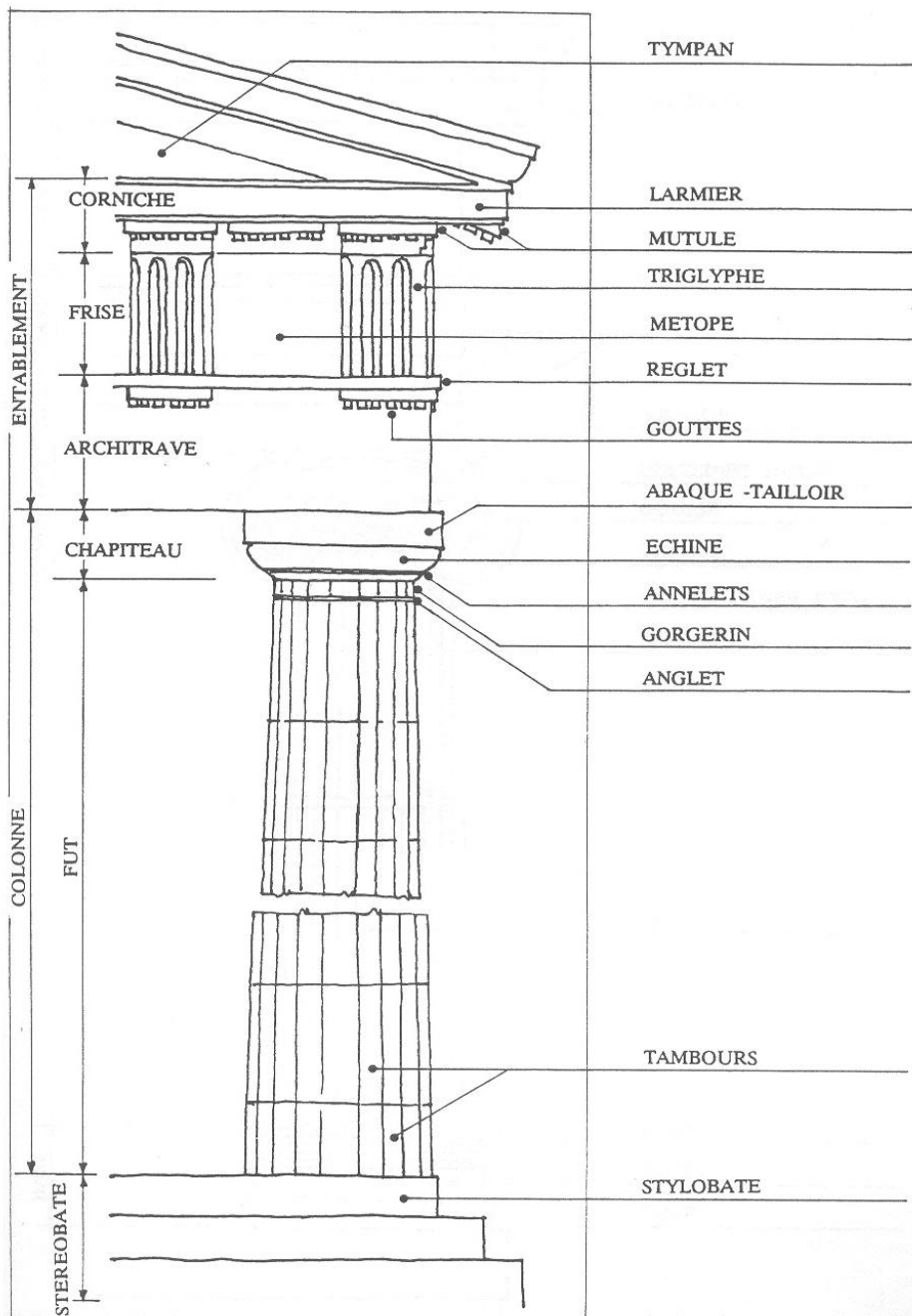

Ordre Dorique

Primer dorskog hrama:
Pestum, Italija, Posejdonov
hram, oko 460 p.n.e.

ORDRE DORIQUE

Dorski stub nema bazu, već stablo stuba stoji direktno na stilobatu.

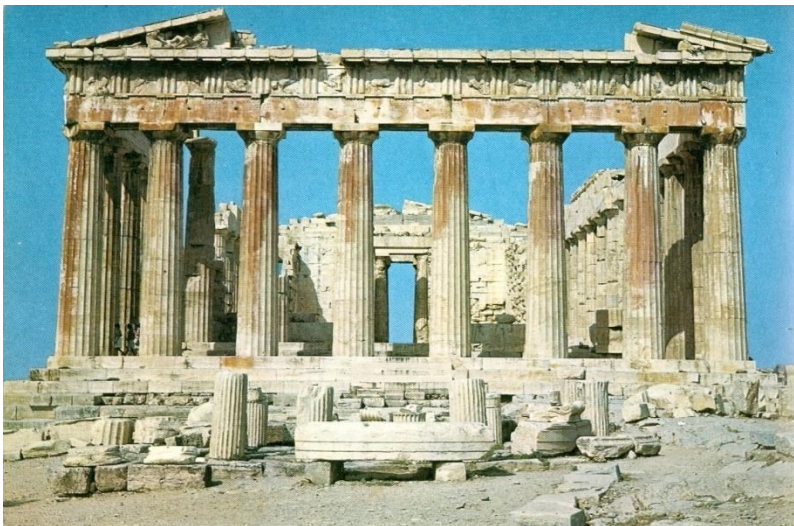
Kapitel je jednostavan, čine ga okrugli « jastučić », ehinus, sa odozgo kvadratnom kamenom pločom, abakusom.

Stubovi nose arhitrav, glavnu gredu, iznad koje su friz i trouglasti zabat.

Kod dorskog hrama friz je triglifima (ukras sa tri vertikalne crte) podeljen na metope, četvrtasta polja koja su bila ukrašene reljefima.

Dorski stil - primeri

- Dorski stil je najstariji od grčkih stilova. Pojavljuje se sredinom VI veka p.n.e..
- Najstariji hramovi nastali u dorskom stilu su Artemidin hram na Krfu (oko 600 p.n.e.) i dva Herina hrama u Pestumu u Italiji (poznati takođe i kao Bazilika i Posejdonov hram), dok je najpoznatiji svakako Partenon na Atinskom Akropolju.

Najstariji sačuvani dorski hram: Artemidin hram na Krfu, oko 600 p.n.e. (skulptura frontona: Gorgona okružena lavovima)

Prvi dorski hramovi: dva Herina hrama u Pestumu, Italija, pogrešno nazvani « Bazilika », oko 500 p.n.e. I Posejdonov hram, oko 460 p.n.e.

Prvi dorski hramovi: Paestum, Italije, Posejdonov hram, oko 460 p.n.e.

Persijanci su 480. p.n.e. uništili starije hramove koji su postojali na Akropolju, svetom brdu iznad Atine. Hramovi su obnovljeni krajem V veka p.n.e., pod Perikleom. Najveći od tih hramova je **Partenon**, posvećen Atini Partenos (devičanskoj Atini)

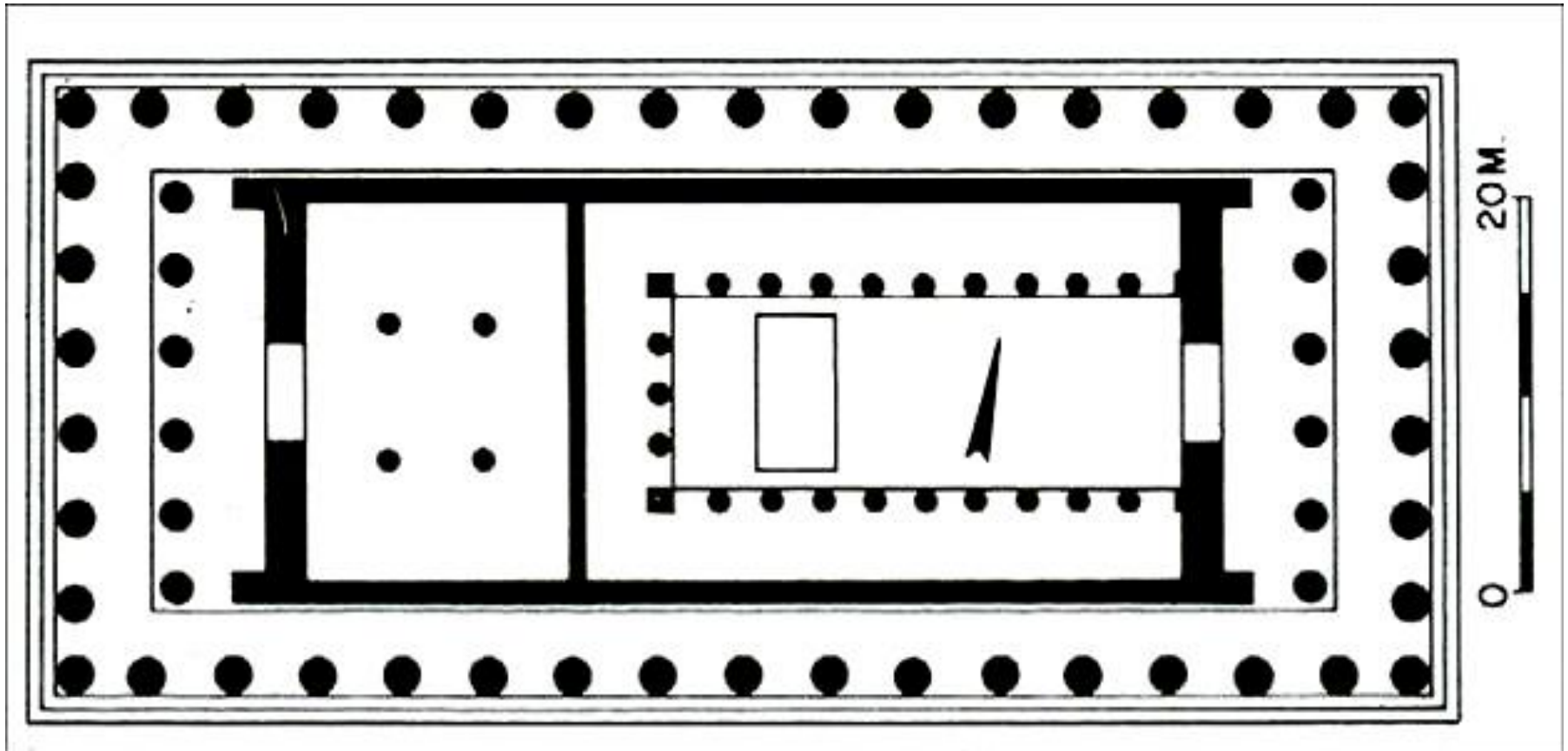
Najpoznatiji primer dorskog hrama: Partenon, Akropolj, Atina, V vek p.n.e.

Partenon, izgrađen između 448-432 p.n.e

Arhitekta su mu Iktinos i Kalikrates, dok je za skulpturalnu dekoraciju bio zadužen vajar Fidija (u periodu 438-432).

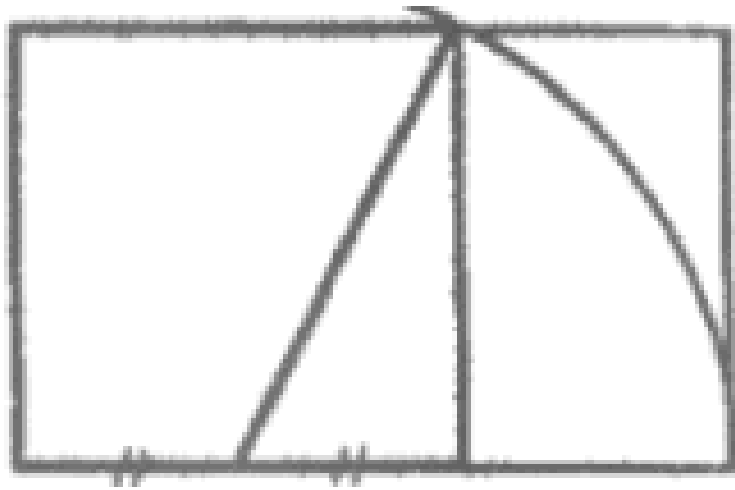

OBLIK OSNOVE PARTENONA

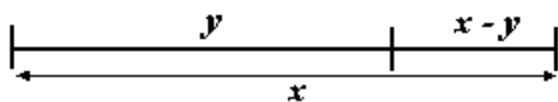
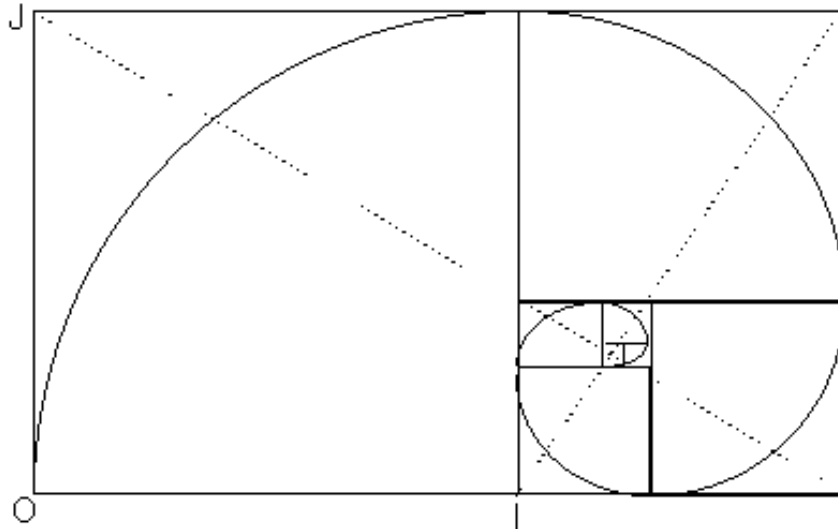
Partenon predstavlja vrhunac klasične grčke arhitekture. Na njemu su primenjene proporcije zlatnog preseka, smatrane idealne.

Zlatni presek, pravougaonik, broj
 $\varphi=1,618...$

φ po vajaru Fidiji

Kada su dve veličine takve da je odnos
 manje prema većoj jednak odnosu
 veće prema zbiru.

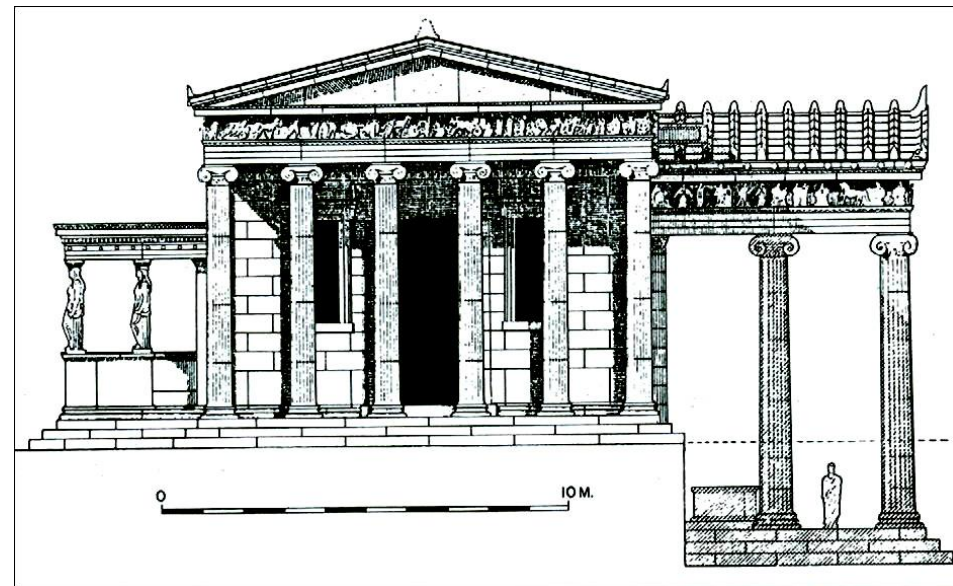
$$\frac{x}{y} = \frac{y}{x-y}$$

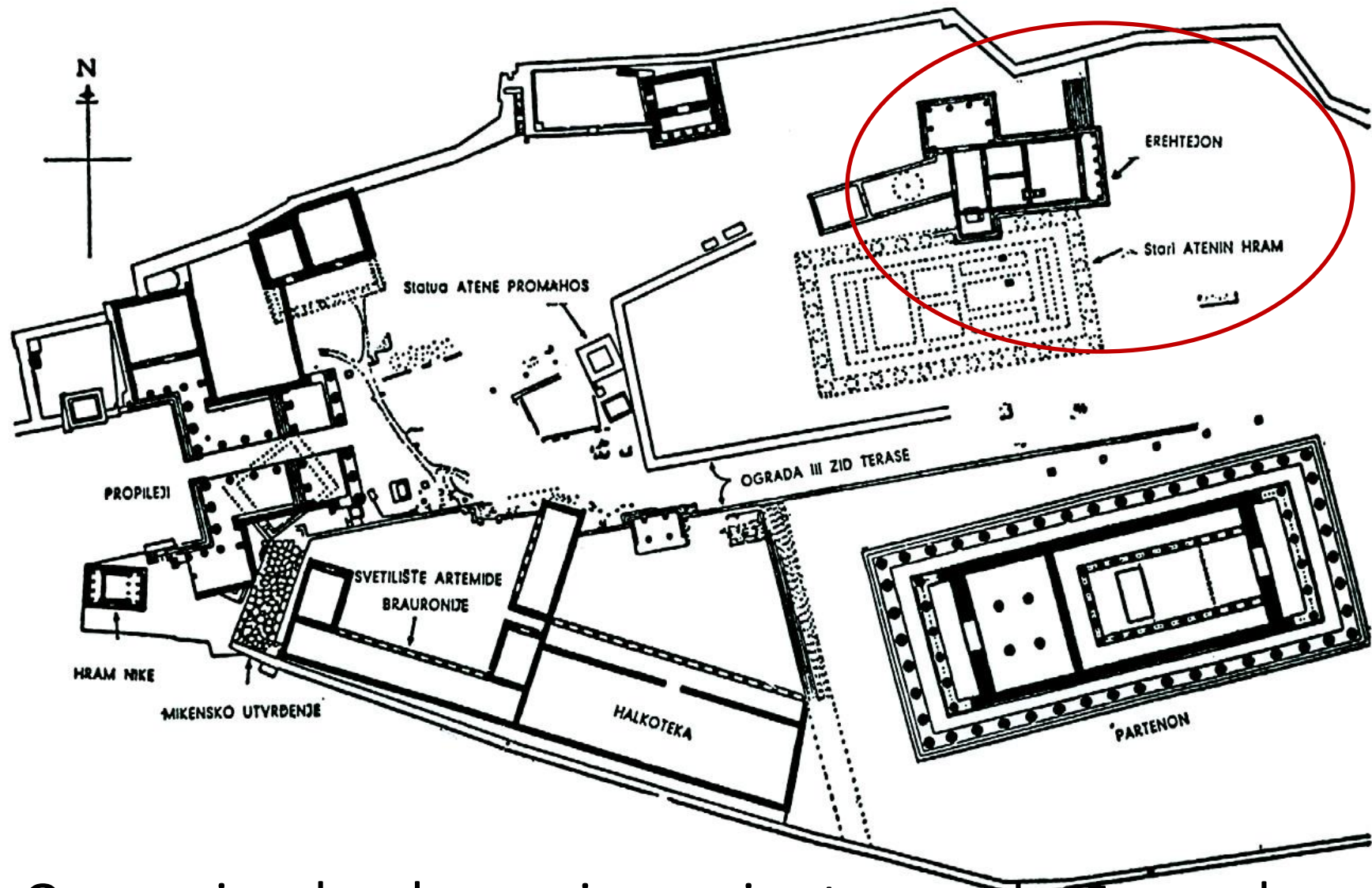
$$\left(\frac{x}{y}\right)^2 - \frac{x}{y} - 1 = 0$$

$$\frac{x}{y} = \varphi = 1,618...$$

Jonski stil

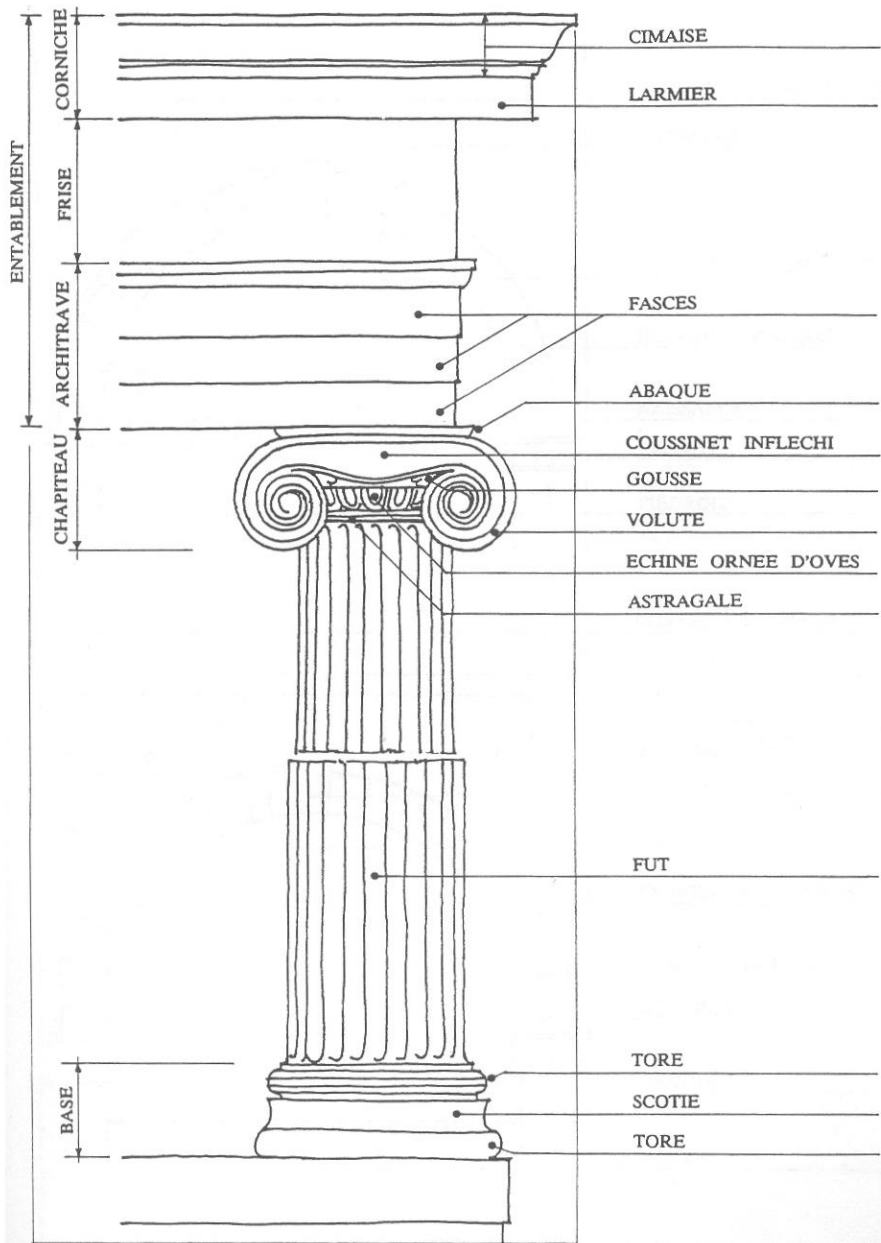
- Mlađi Jonski stil nastaje tokom VI veka p.n.e. u jonskoj regiji
- Osnova jonskog hrama je manje strogo određena od osnove dorskog hrama, i daje više slobode arhitekti.
- Najpoznatiji primer je **Erehtejon**, podignut u V veku p.n.e. na Atinskom Akropolju: ovde vidimo istočnu fasadu.

Osnova jonskog hrama je manje strogo određena od osnove dorskog hrama, i daje više slobode arhitekti: **Erehtejon**, V vek p.n.e., Akropolj

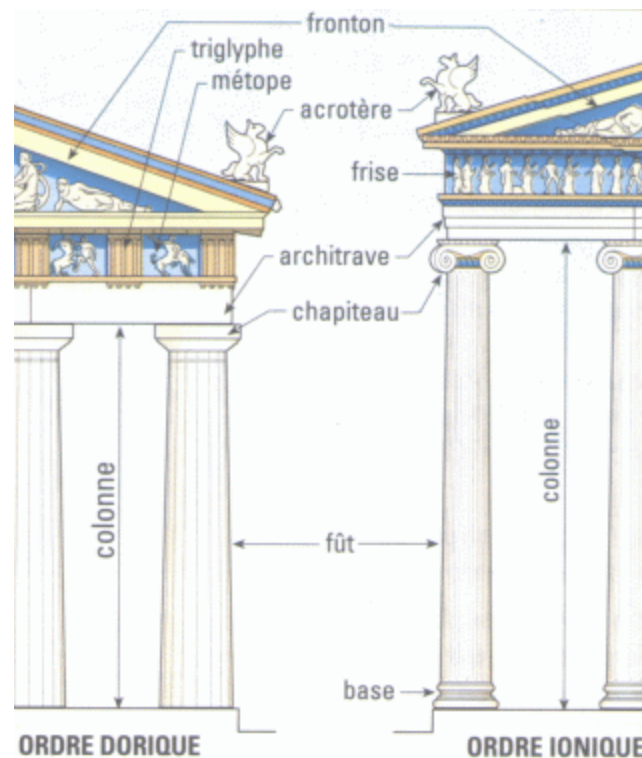
ORDRE IONIQUE

Latine Loquere - R. Delord

Jonski stub je vitkiji od. Na kapitelu su volute (uvojci).

Friz je neprekinuta traka na kojoj se nalazila reljefna dekoracija (dok je dorski friz triglifima izdijeljen na metope).

Primeri jonskog hrama

Videćemo dva primera jonskog hrama, oba sa Atinskog Akropolja, mali hram podignut u čast boginje Nike Apteros (« bez krila») i Erehtejon...

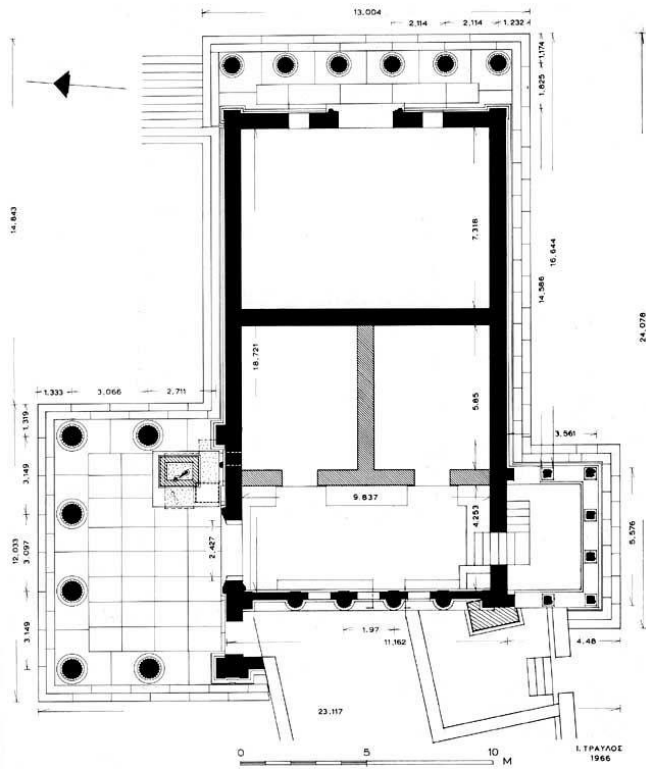
Primer jonskog hrama: Erehtejon, V vek p.n.e., Atinski Akropolj

Hram Nike Apteros, je najstariji jonski hram na Atinskom Akropolju, podignut oko 420. p.n.e. u čast boginje pobjede Nike, koju Atinjani prikazuju bez krila, *apteros*, da im pobjeda ne bi odletela. Desno reljef Boginje Nike kako namešta sandalu.

Hram Nike Apteros, najstariji jonski hram na Atinskom Akropolju, oko 420. p.n.e.

Na primeru Erehtejona (V vek p.n.e., Atinski Akropolj) možemo videti koliko je oblik osnove jonskog hrama znatno manje strogo definisan od osnove dorskog hrama.

Erehtejon, V vek p.n.e., Atinski Akropolj: plan i pogled sa zapada

Erehtejon, stubovi u obliku ženskog tela na tremu na južnoj strani se zovu karijatide

Karijatide, stubovi u obliku ženskog tela (devojke iz Karije)

Korintski stil

Pojavljuje se krajem VI veka p.n.e. Razlikuje se od jonskog samo po obliku kapitela. **Prvobitno se koristi kao dekoracija u unutrašnjosti dorskih ili jonskih hramova, a svoj puni procvat će doživeti u rimskoj arhitekturi.**

Treći i najmlađi red, koji zovemo korintski, želi da dočara gracioznost mlade devojke, kaže Vitruvijus.

Od jonskog se razlikuje samo po obliku kapitela, poput « kotarice obrasle izdancima i lišćem biljke akant.

Korintski kapitel će biti najčešće korišćen kapitel u rimskoj arhitekturi.

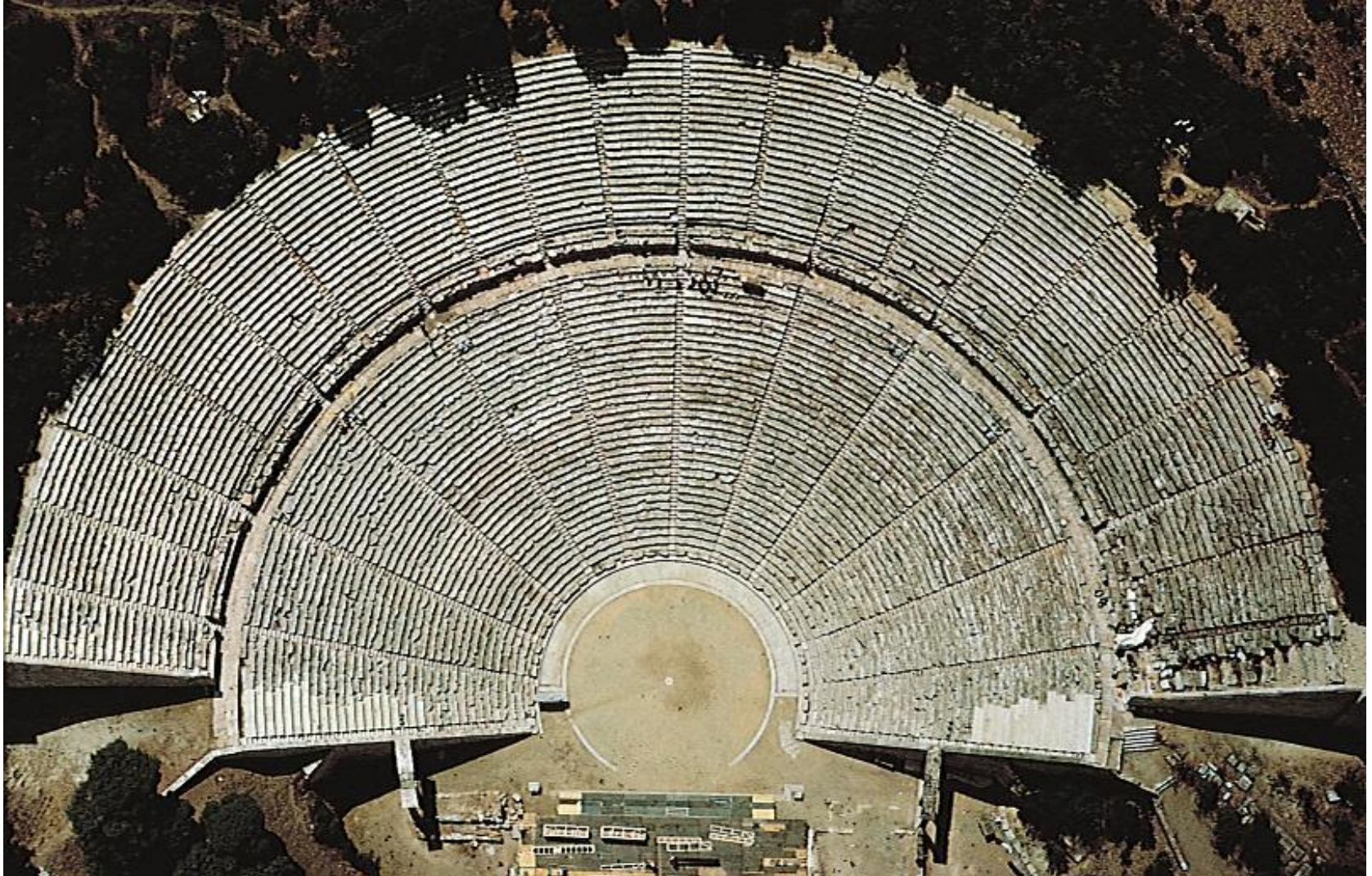

Atina, spomenik Lisikratu,
IV vek p.n.e.

Rimska arhitektura: Sibilin hram u
Tivoliju, I vek p.n.e.

Grci takođe grade i impozantna **pozorišta** na otvorenom, koristeći prirodni nagib terena za gledalište i akustiku.

Pozorište, Epidaurus, oko 350 p.n.e.

Grčka arhitektura će nadalje stagnirati upravo zbog strogosti pravila koje nameću stilovi.

Njen dalji razvoj će se desiti u okviru rimske arhitekture, koja će obogatiti grčki repertoar formi novim konstruktivnim elementima i materijalima: lukom, svodom, ciglom i cementom...

Architecture romaine: Temple de Sybille, Tivoli 1er siècle avant J.C.

Grčka umetnost će nastaviti da živi u **rimskoj arhitekturi**, koja će preuzeti grčki repertoar formi, obogativši ga novim konstruktivnim elementima i materijalima: lukom, svodom, ciglom i cementom...

Rimska arhitektura: Koloseum, Rim, I vek p.n.e.

Grčka skulptura

Umetnost antičke Grčke: Skulptura

Skulptura arhajskog perioda (VII do V veka p.n.e.)

Skulptura klasičnog perioda

Helenistička skulptura

Sa monumentalnom arhitekturom u kamenu pojavljuje se i monumentalna skulptura u kamenu.

Grci skulpturom ukrašavaju svoje hramove. Ovde vidimo primer arhitektonske skulpture arhajskog perioda, koja se nalazila na zabatu najstarijeg sačuvanog kamenog hrama, sagrađenog oko 600 p.n.e..

Skulptura zabata Artemidinog hrama na Krfu, oko 600 p.n.e.

Skulptura arhajskog perioda

Kurosi i Kore

Tip i evolucija tipa

Arhajaska arhitektonska skulptura

Grčka umetnost

-Arhajski period-

- Geometrijski stil

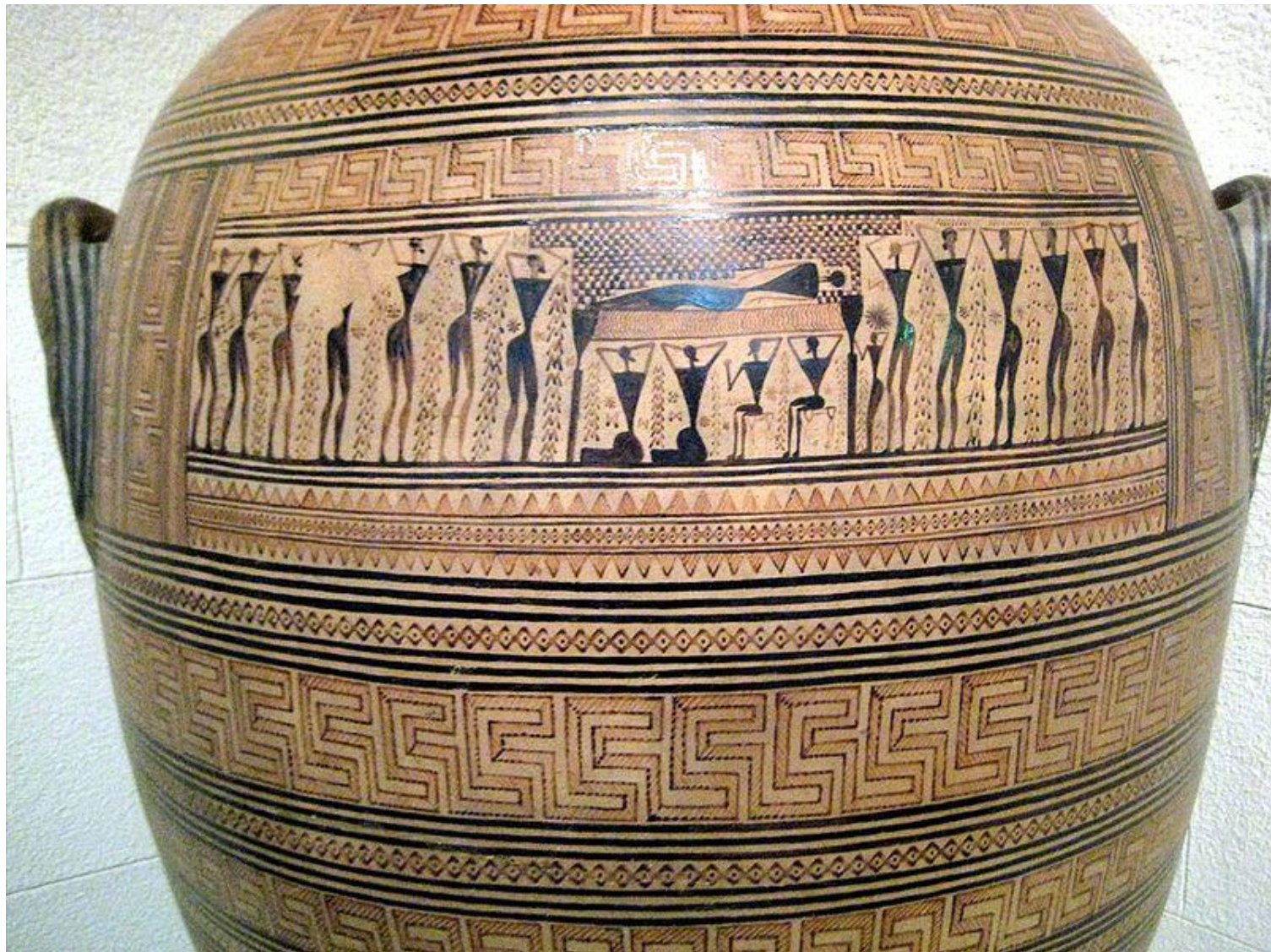
- 8 v.p.n.e.

Dipilonska vaza

- Upotrebljavana kao nadgrobni spomenik

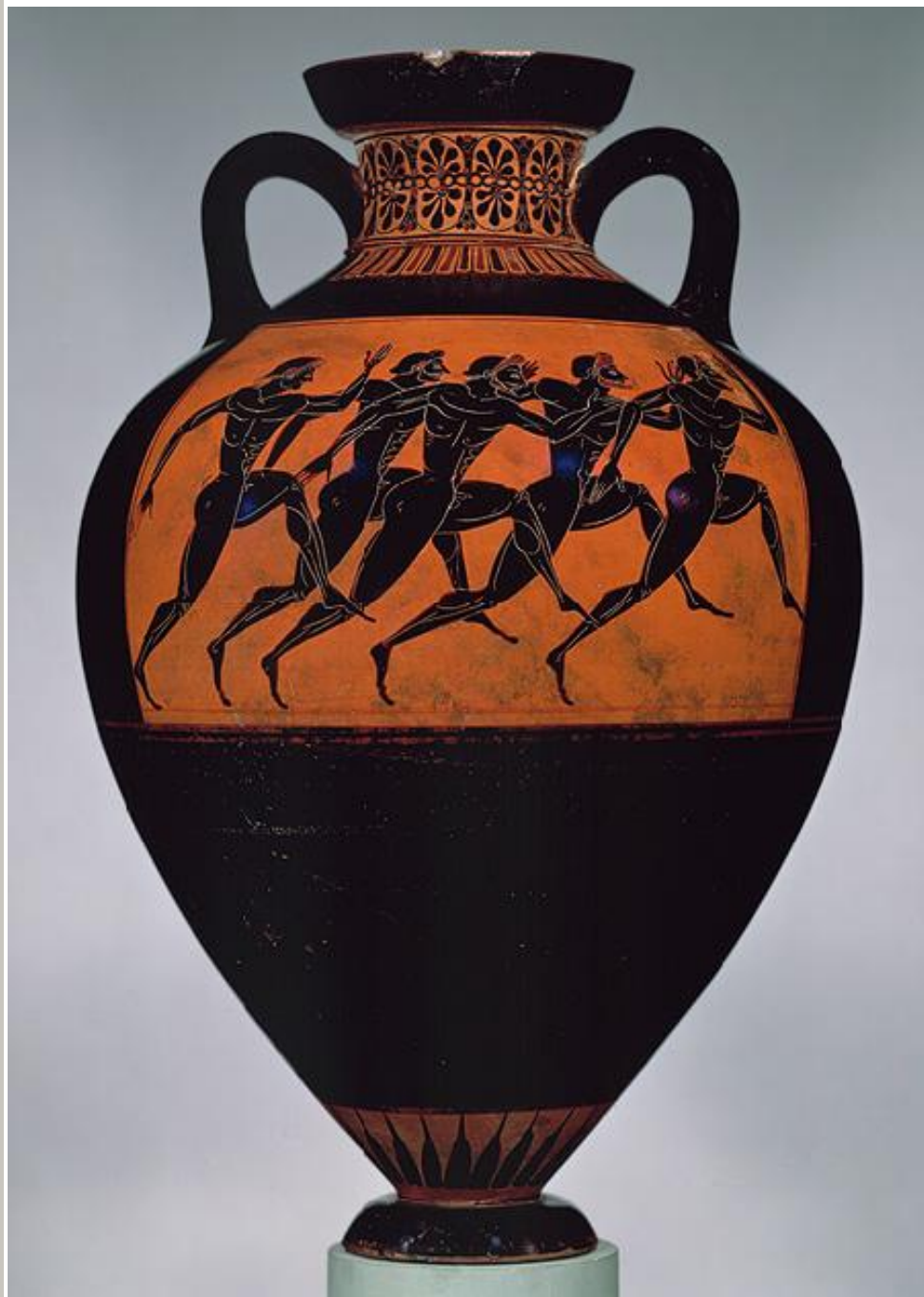
- Na središnjem delu amfore je prikazana narativna scena (pogreb)

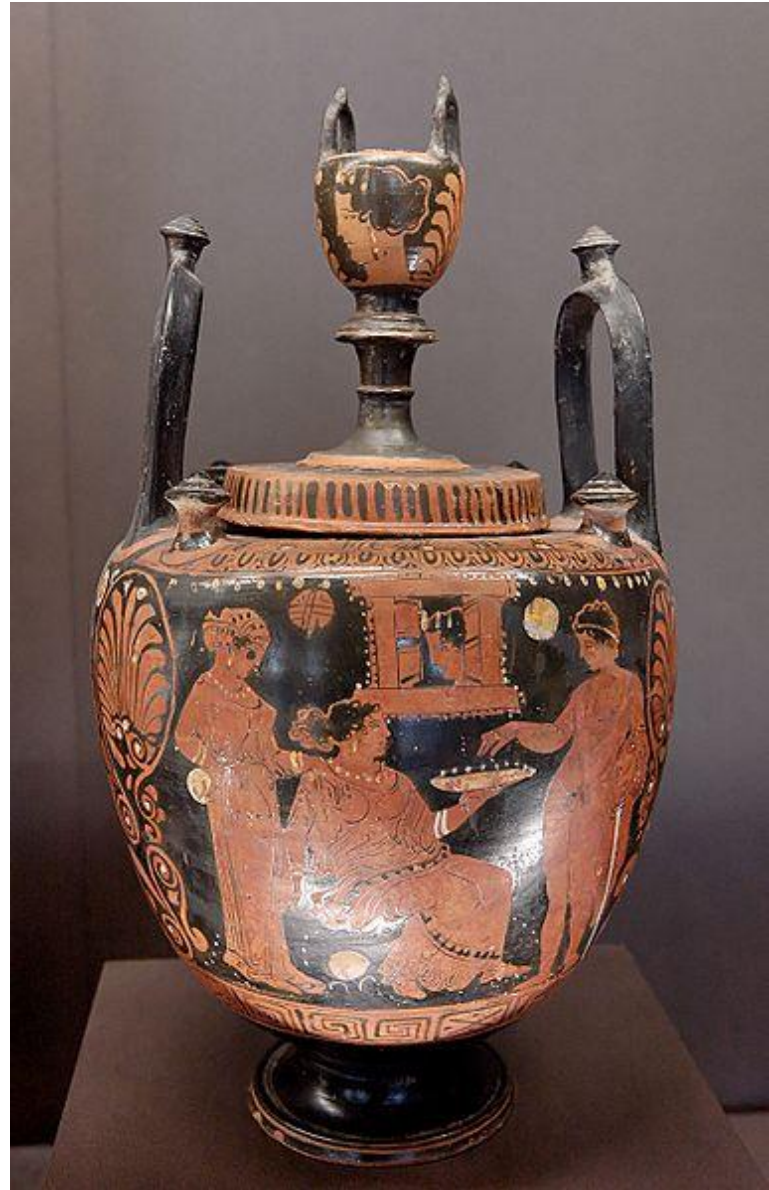
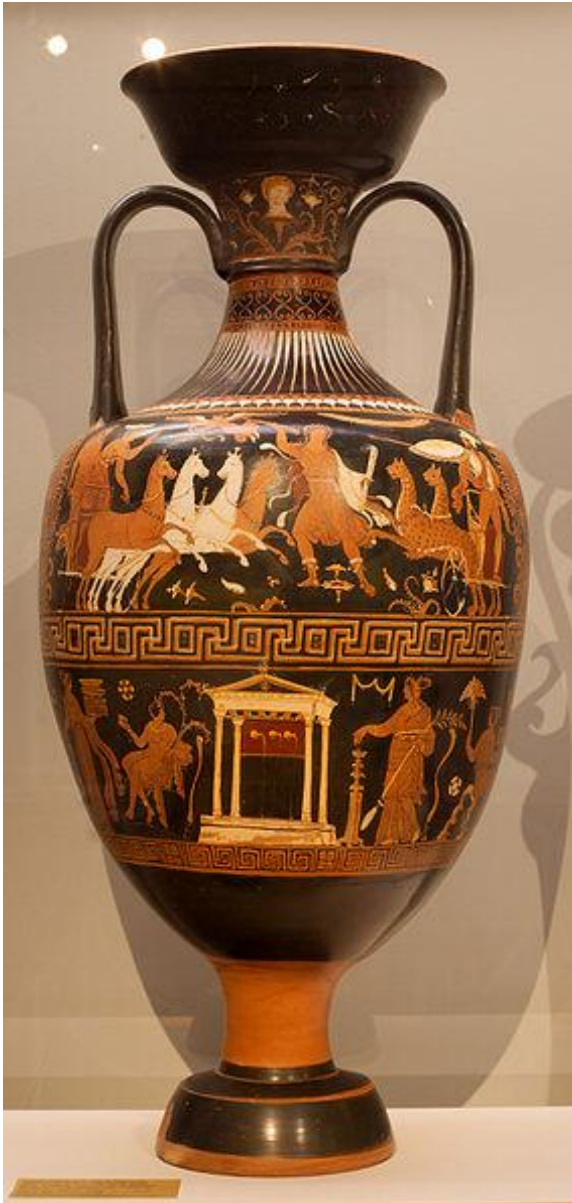
Vaze

-Crnofiguralni stil-

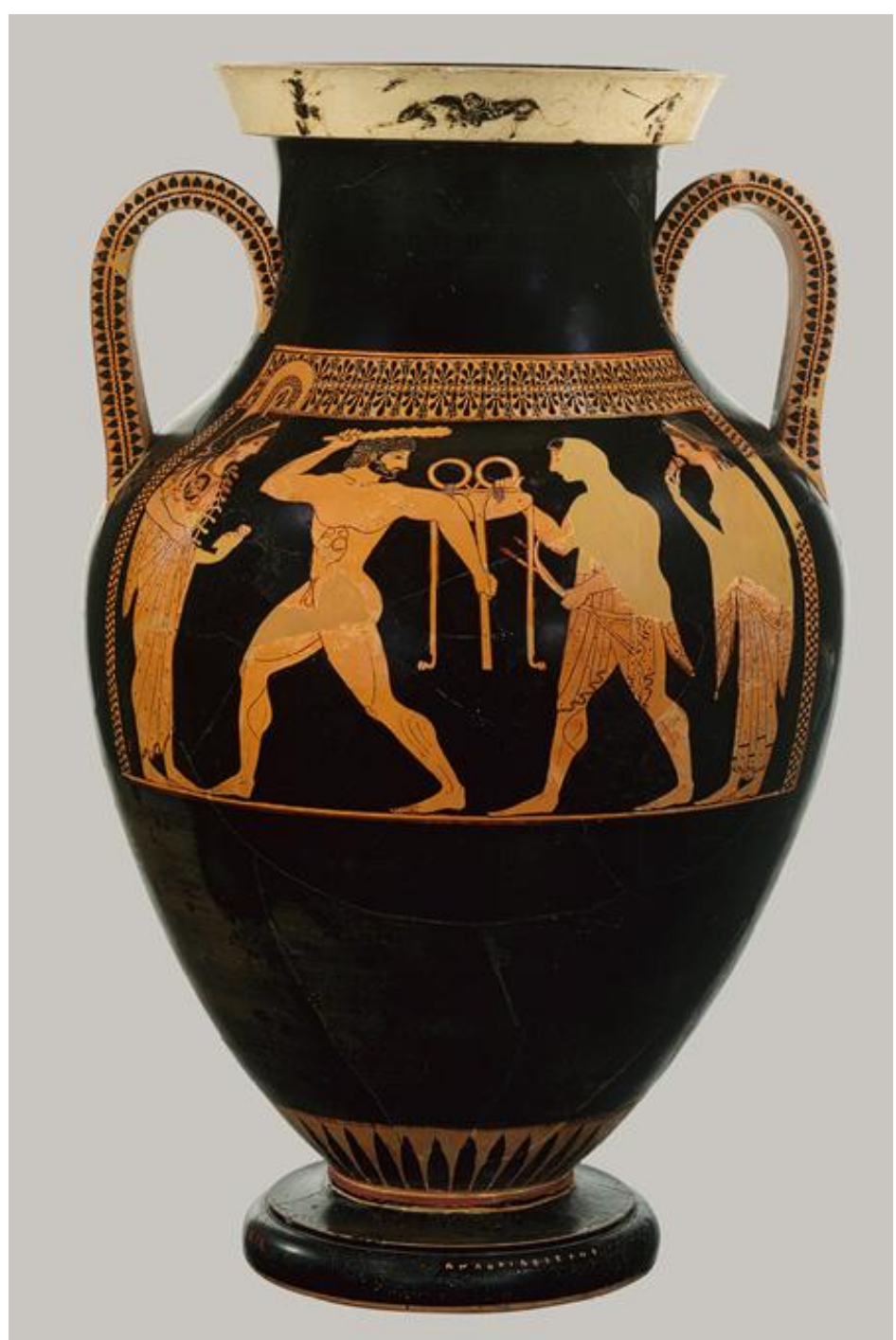

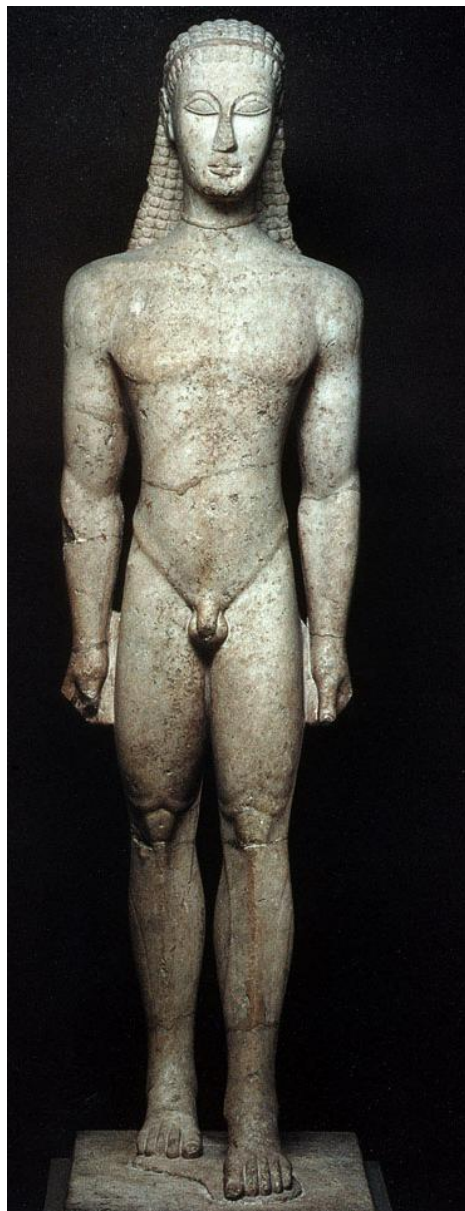
-Crvenofiguralni stil-

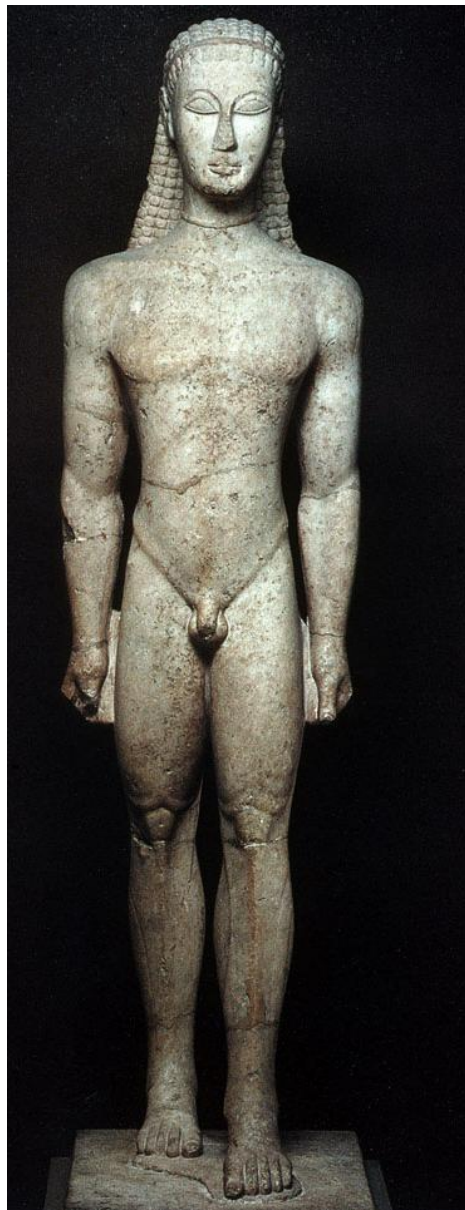

Skulpture Kurosa i Kore

- Pogledajmo dve od najstarijih sačuvanih grčkih statua, jednu žensku, koju zovemo Kora (devojka) i drugu mušku, koju zovemo Kuros (mladić);
- Radi se o tipskim predstavama: postoji puno sličnih primera. Ove dve su među najstarijima, (Kora 650 p.n.e., Kuros 600 p.n.e.).

Votivna namena - ideal lepote

- Pretpostavljamo da su ove statue imale votivnu namenu, ali ne znamo šta su tačno predstavljale: božanstvo, donatora ili ideal fizičke lepote?
- Nalazimo ih i u grobovima gde predstavljaju pokojnika, ali ni tada predstava nije individualizovana

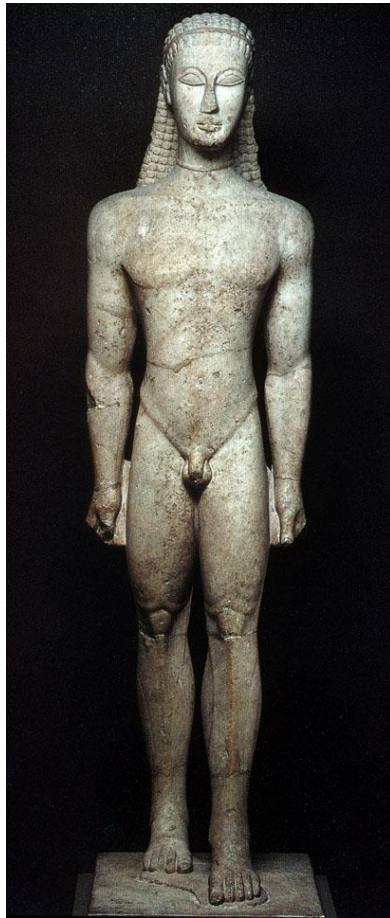
Kora, figura devojke, je uvek obučena, dok je Kuros, mladić, go. Ruke su mu duž tela, šake stisnute u pesnice, leva noga je u iskoraku.

Obe imaju karakterističan osmeh, koji zovemo arhajski osmeh.

Sličnost sa egipatskom skulpturom: podjednako su masivne, položaj i prikaz tela sličan.

Muškarci su prikazani sa širokim plećima, ruke su ispružene niz telo, šake stisnute u pesnice, leva noga u iskoraku, dok su ženske figure obučene u duge haljine, položaj ruke je sličan, kosa stilizovana...

Mikerinos i kraljica
oko 2470 p.n.e.,
Kuros oko 600
p.n.e. Kora oko 650
p.n.e.

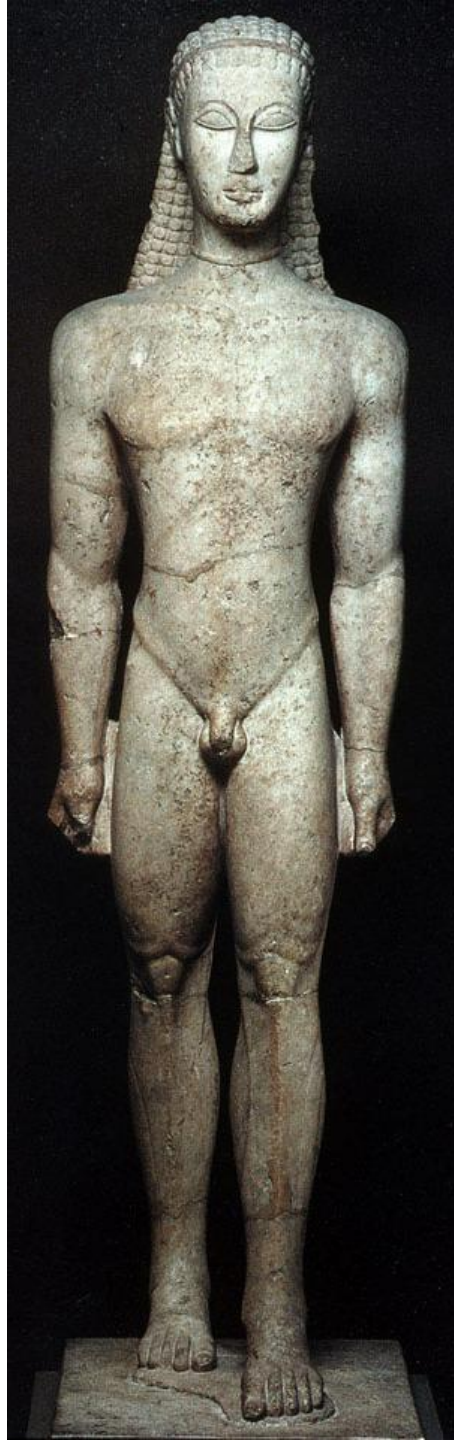
Grčke figure
međutim, iako znatno
mlađe, izgledaju
neveštije i
primitivnije od
egipatskih

Arhajski osmeh je rezultat pokušaja da se « oživi » kamen ...

On nema psihološko značenje, sva grčka skulptura nastala tokom VI veka p.n.e. Ga ima (čak i Meduza, čak i prikaz poginulog mladića, umrle devojke)... Arhajski osmeh je znak života.

Evolucija tipa:
Kurosi
(a), b) 600 p.n.e.
i c) 525 p.n.e.)

Brza evolucija tipa

Do koje mere je ta evolucija brza, postaće nam jasno kada pogledamo primer i ovog poslednjeg Kurosa (480 p.n.e.), nastalog jedva 120 godina posle prvog. On već više ne pripada arhajskom, već pred-klasičnom stilu...

Evolucija Kore

Postoji veća raznovrsnost u prikazu ženske figure Kore: figura desno nije evolucija tipa levo, već različit tip.

Uz to, pošto je Kora obučena, pred skulptora postavlja dvostruki problem: treba prikazati i telo i odeću (a moda se menja) ...

Kora, oko 650 p.n.e.

Hera sa Samosa, oko 570 p.n.e.

Coré 650 av.J.C.

Kora sa
peplumom, 530
p.n.e.

Kora 520bc, Acropole d'Athenes

Kora u pokretu (helikoidalna poza)

Rekonstrukcija
originalne
polihromije grčke
skulpture...

Drugi primeri
arhajske skulpture:
tip Moskoforosa,
nosača teleta

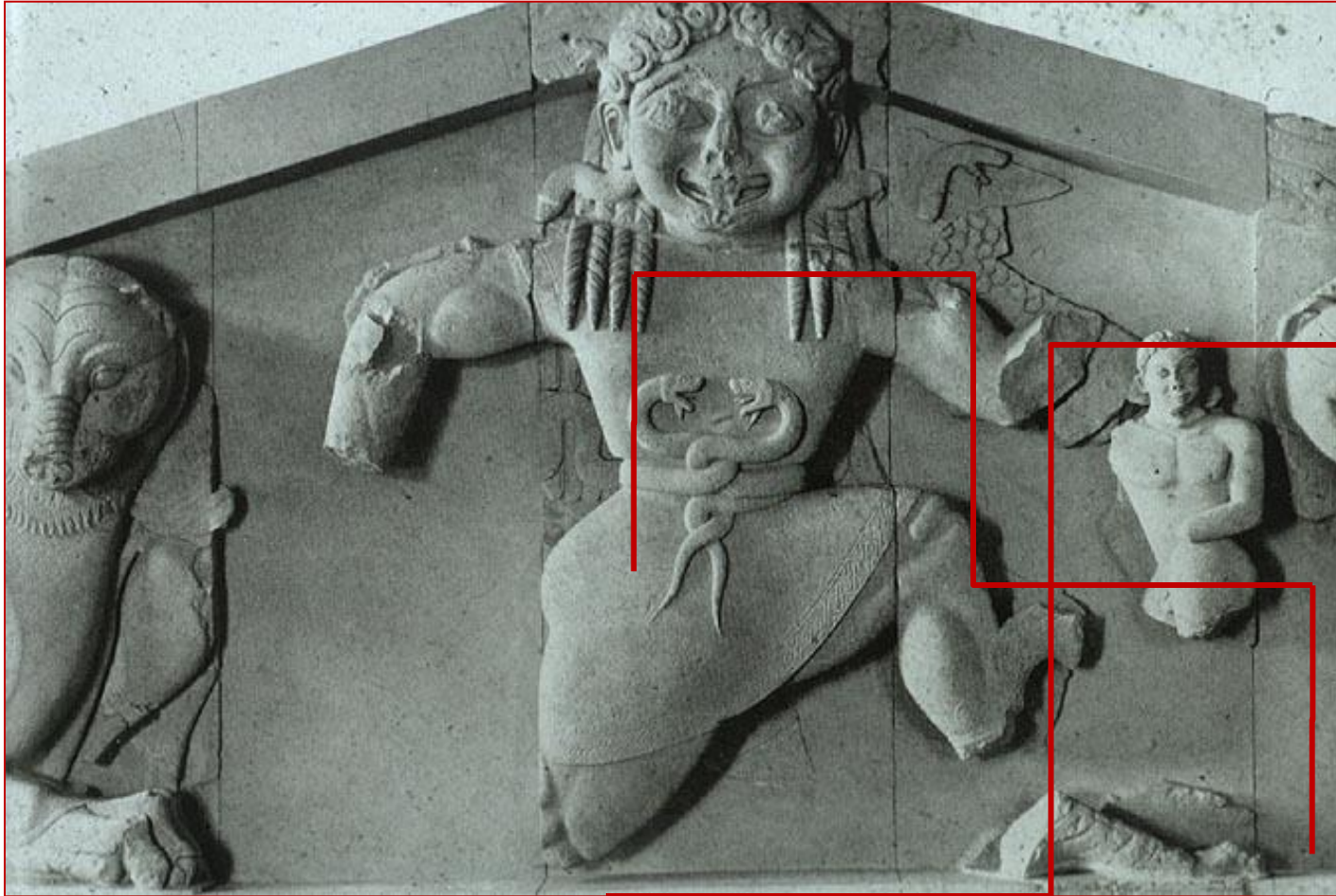
Le Moscophore, vers 570 avant J.C.

Gorgona Meduza je okružena sa dva lava i ima očigledno heraldički karakter.

Gorgona između dva lava, oko 600 p.n.e., skulptura zabata Artemidinog hrama na Krfu (rekonstrukcija)

I kod nje vidimo arhajski osmeh, dok je telo, da bi se dočarao pokret, prikazano helikoidalno (u obliku svastike, kukastog krsta).

Gorgona između dva lava, oko 600 p.n.e., skulptura zabata Artemidinog hrama na Krfu (rekonstrukcija)

Taj način prikaza tela u pokretu nalazimo i na starijim vazama (VII vek p.n.e.) , ali i u mlađim Korama (V vek p.n.e.)...

SKULPTURA KLASIČNOG PERIODA

Poliklet, Doriforos (kopljonoša), oko 440 p.n.e.: Poikletov kanon (pravilo)

Miron, Diskobolos (bacač diska), oko 450 p.n.e.

Fidija, arhitektonska skulptura

Partenona

Klasični period

-skulptura-

predklasični

Kritijin mladić

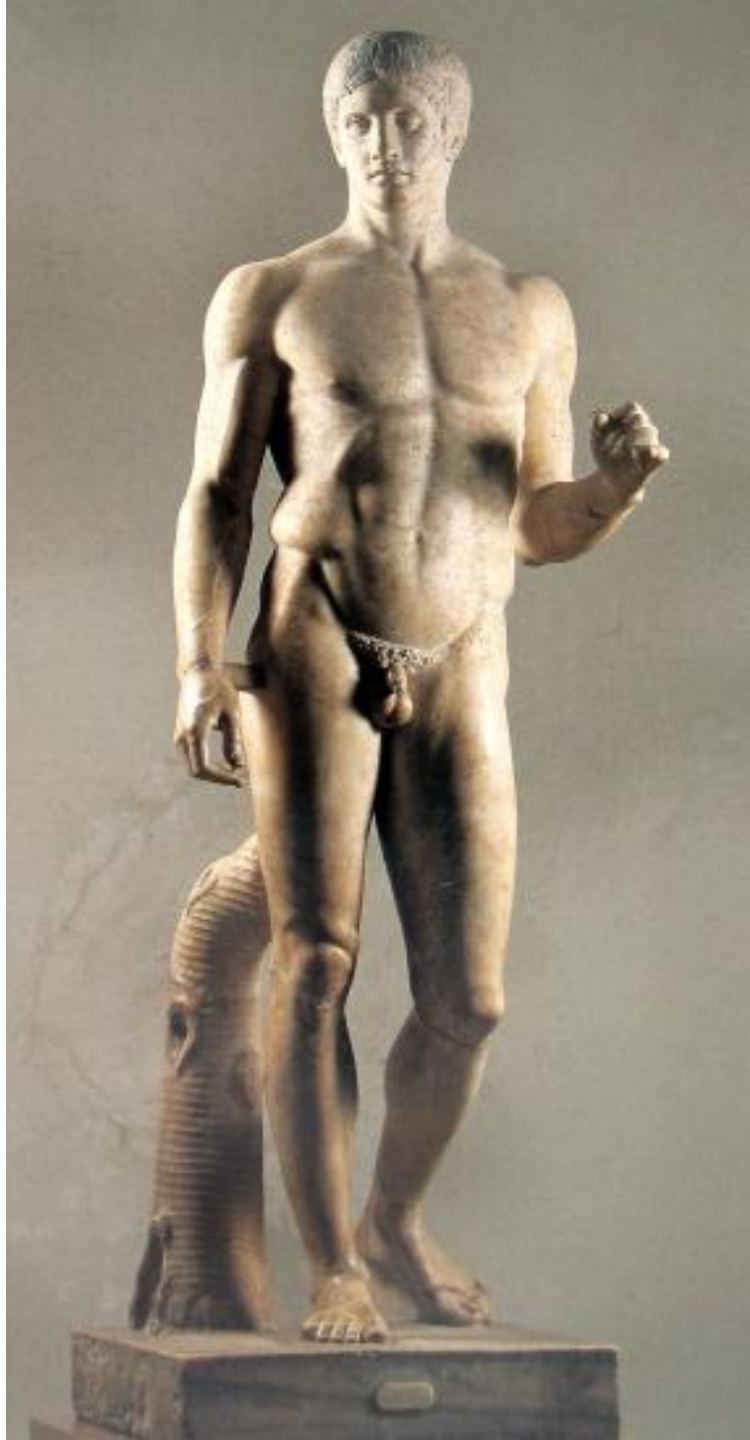
- Stav kontraposta

Od predklasičnog
(strogog stila) do
klasičnog

Doriforos, Kopljonoša
rimska kopija, original u
bronzi, Poliklet, oko 440
p.n.e.

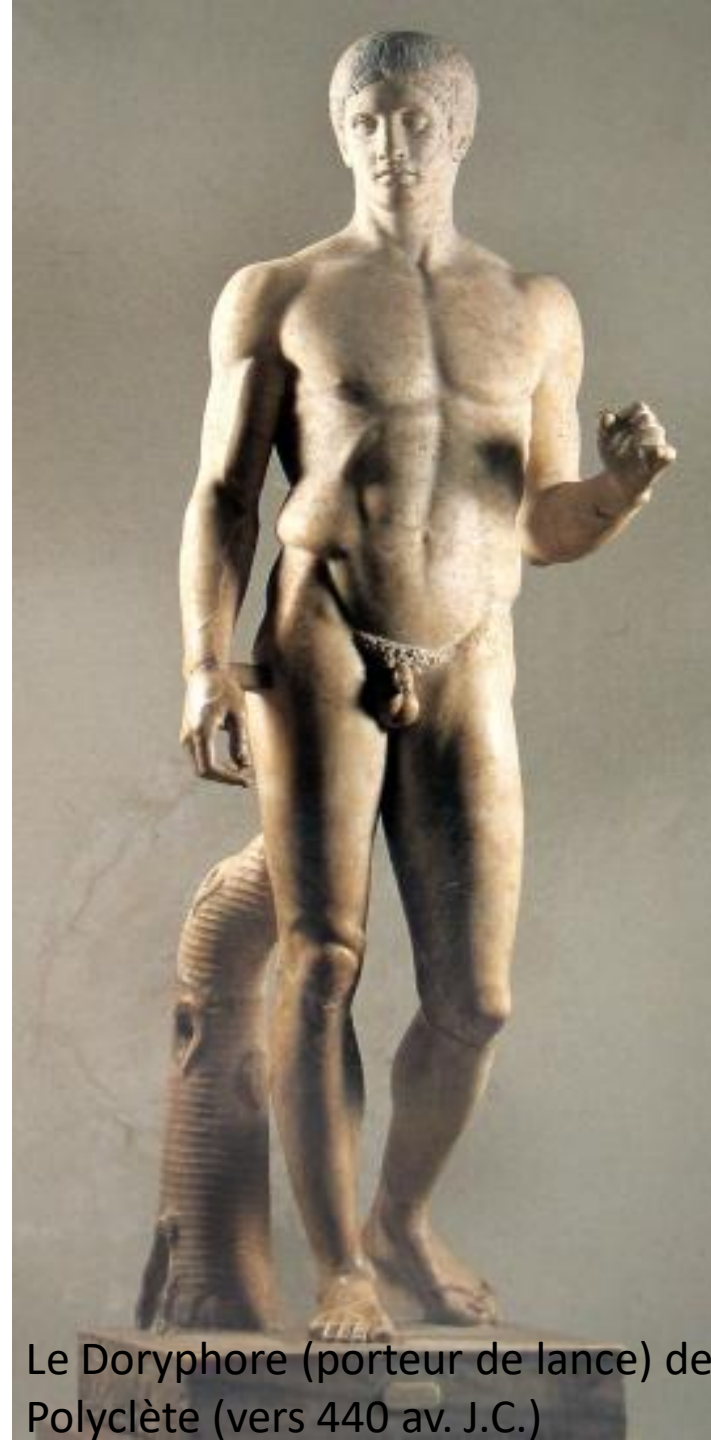

l'Éphèbe de Kritios (vers 480 av. J.C.)

Od
predklasičnog do
klasičnog stila

Vidimo da je
Polikletov
Doriforos (oko
440 p.n.e.) u
naglašenijem
kontrapostu nego
Kritijin Mladić
(oko 480 p.n.e.)
na kome se ovaj
položaj tela prvi
put pojavljuje.

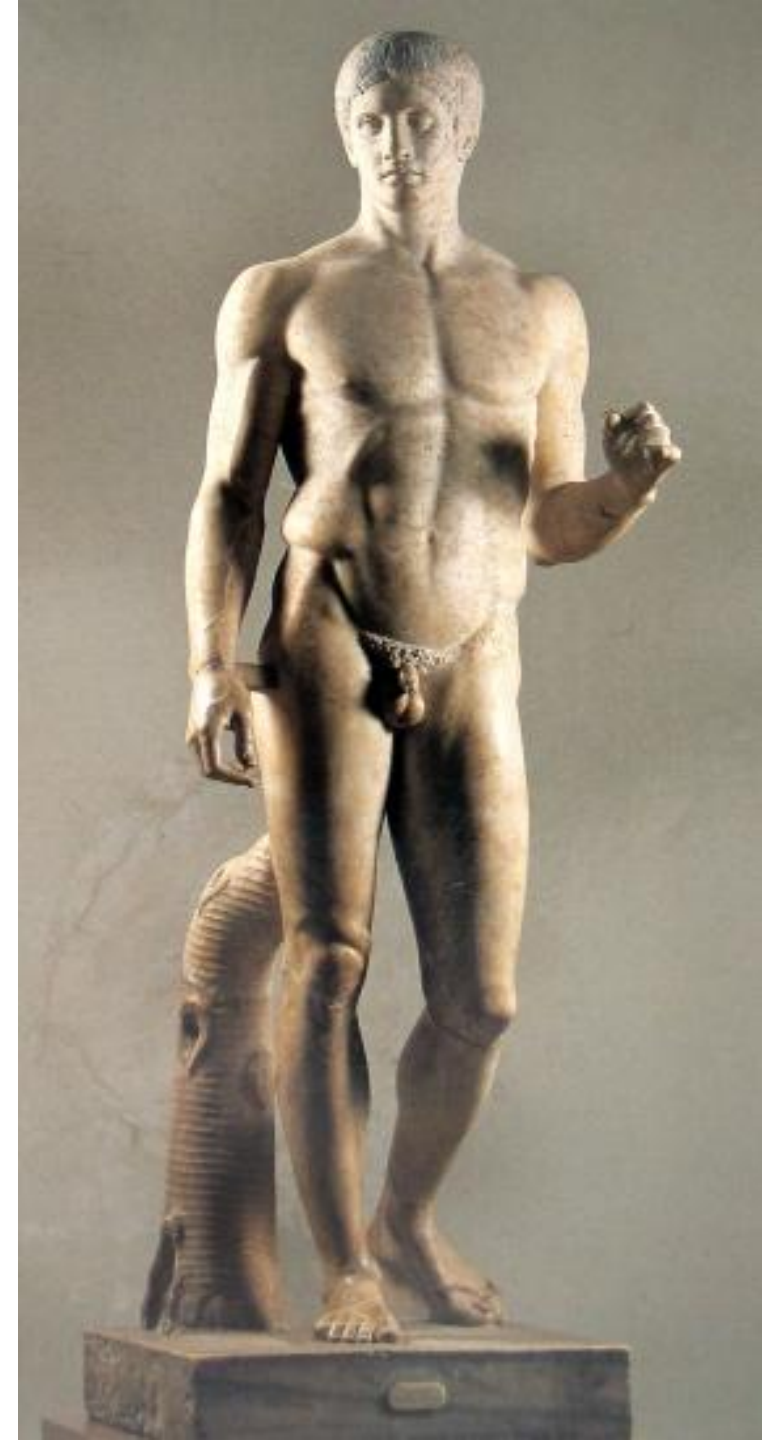
Le Doryphore (porteur de lance) de
Polyclète (vers 440 av. J.C.)

POLIKLET - DORIFOROS

Ova skulptura atlete koji nosi koplje se zove Doriforos ali ima i drugo ime, Polikletov kanon (pravilo).

- Polikletov kanon (pravilo), je u osnovi Polikletov tekst, u kome skulptor izlaže idealne odnose veličina između pojedinih delova ljudskog tela, njihove proporcije.
- Poliklet će Doriforosa napraviti primenjujući ta pravila, te se zato ova skulptura zove i Polikletov Kanon.

Doriforos, Kopljonoša,
Poliklet oko 440 p.n.e.:
Polikletov kanon

Miron, Diskobolos, oko 450 p.n.e.

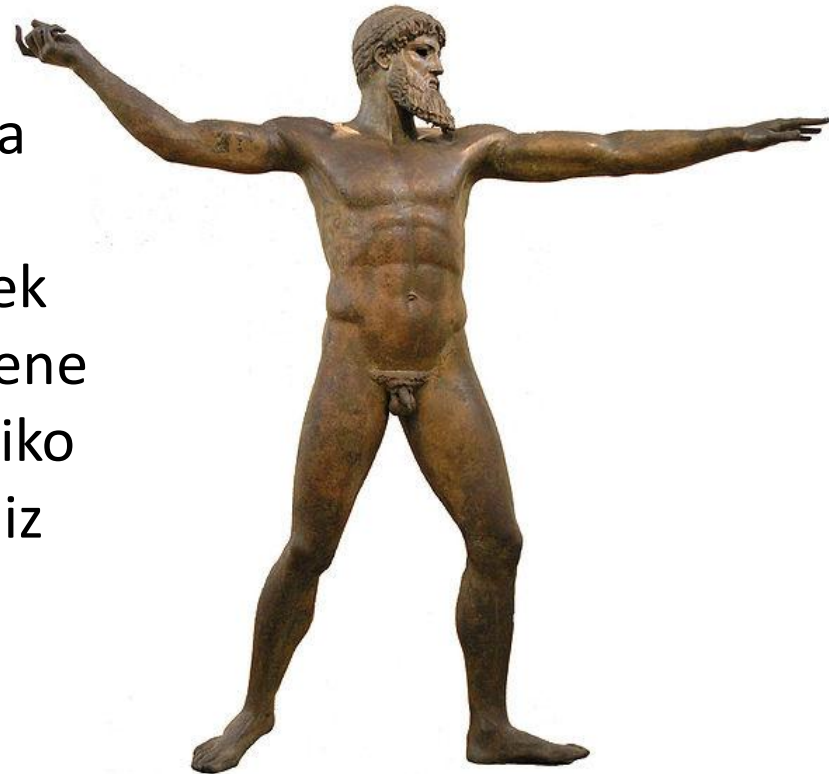
Miron pravi Diskobolosa, bacača diska, objedinjujući u jednoj pozici niz faza jednog kompleksnog pokreta: telo je u jakoj torziji, a položaj ruku i nogu mora da uravnoteži skulpturu.

Napomena o rimskim kopijama

- Najznačajnija dela grčke antičke skulpture, prema tekstovima iz tog vremena, se nisu sačuvale u originalu, već samo kao rimske kopije. To je slučaj i sa ranije prikazanim skulpturama Polikletovog Doriforosa i Mironovog Diskobolosa.

- Do sada smo videli samo dva originalna dela iz ovog perioda, Kočijaša iz Delfa i Posejdona (Zevsa), koji su pronađeni tek početkom XX veka. Ove dve veličanstvene skulpture u bronzi, kojima se danas toliko divimo, se ni ne pominju u tekstovima iz njihovog vremena...

Fidija

Atena Partenos

- Napravljena od slonove kosti i zlata

Fidija, arhitektonska skulptura Partenona, 440-430 p.n.e.

Od Fidije su sačuvani u originalu jedino
fragmenti arhitektonske skulpture Partenona

Partenon, Rođenje Atine, istočni zabat, oko 438-432 p.n.e.

Partenon, Spor Atine i Posejdona, zapadni zabat, oko 438-432 p.n.e.

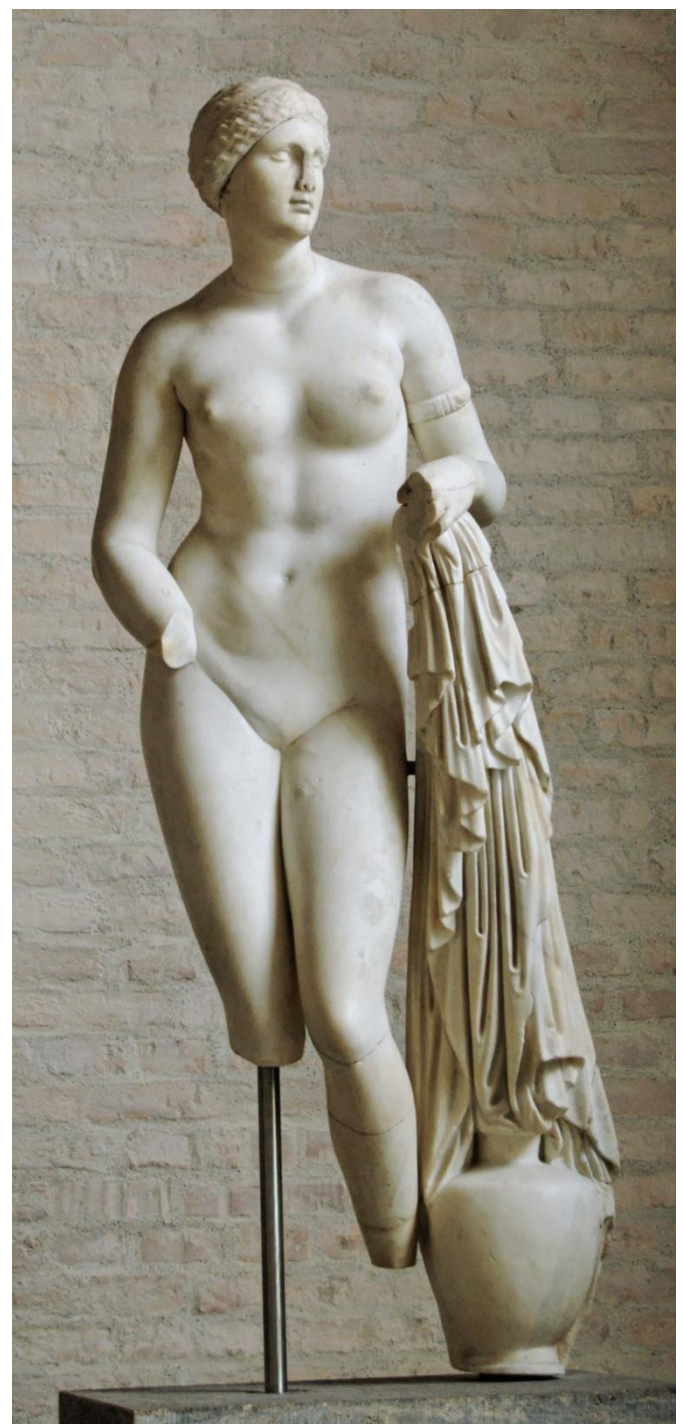

Centralne figura zabata nisu sačuvane, u dovoljno dobrom stanju su jedino figure koje su krasile bočne delove istočnog zabata, koji je predstavljao rođenje Atine: to su dve grupe Boginja koje prisustvuju rođenju.

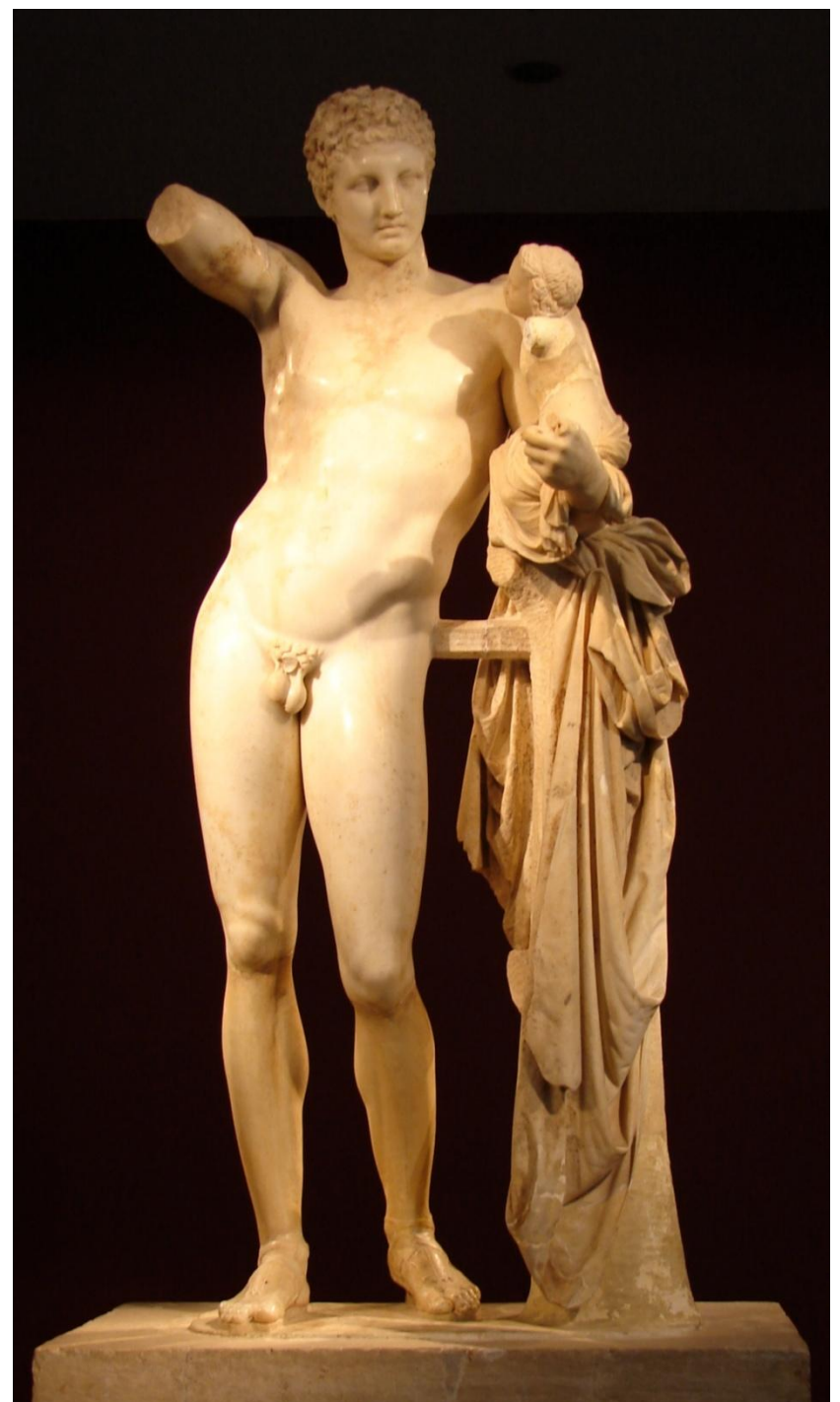
Praksitel

Knidska Afrodita

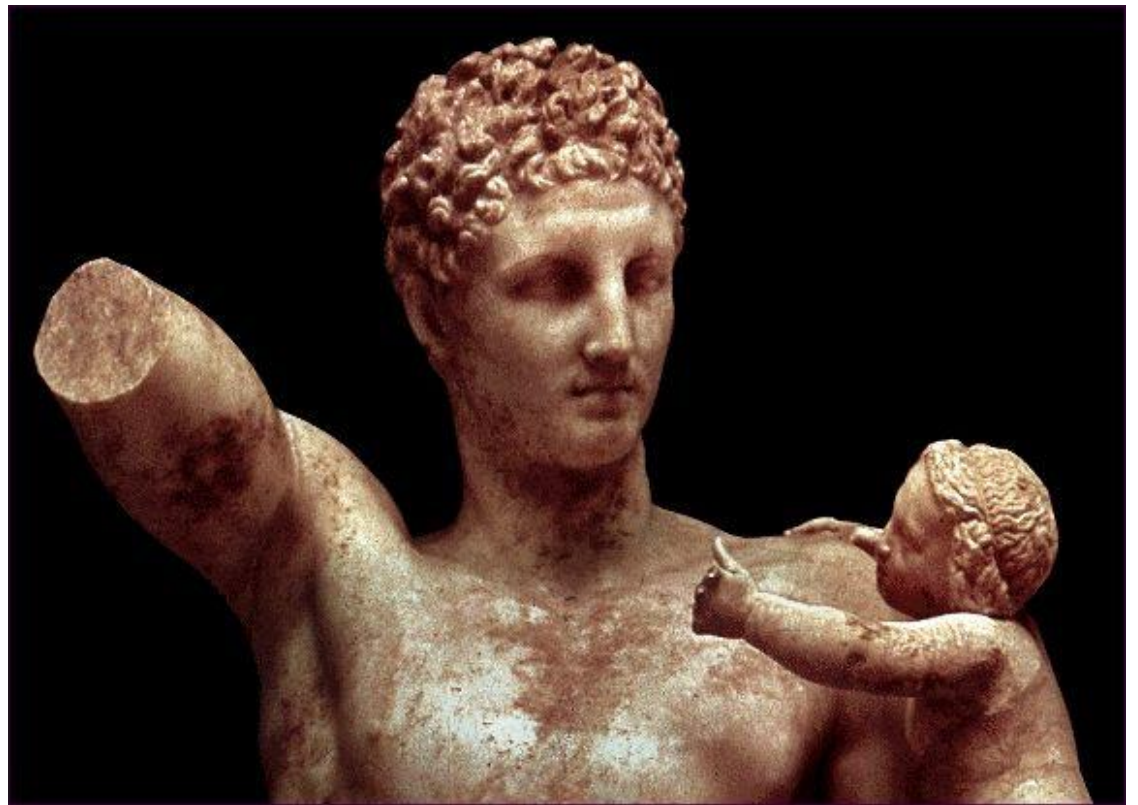

Hermes i Dionis

- Meko modelovana muskulatura

Hermes i Dionis –
Hermes sa malim Dionisom

Praksitel, Hermes sa malim Dionisom oko 330-320 p.n.e.

Lisip

Apoksiomenos

- Vratio se proučavanju atletskog tipa
- Proporciju od sedam glava zamenio proporcijom od osam

Lisip

Lisip, skulptor Aleksandra Makedonskog, koji će obeležiti početak helenističkog perioda skulpture.

Lisip će Polikletov kanon zameniti novim proporcijama: telo je vitkije, glava sitnija, kao što možemo videti na ovoj rimskoj kopiji Apoksiomenosa, mladog atlete koji se posle napora briše, oko 330 p.n.e.

Lisip, Apoksiomenos, oko 330 p.n.e.

HELENISTIČKI PERIOD

Helenistički period

Obuhvata period od vladavine Aleksandra Makedonskog do Rimskog osvajanja Grčke

Skulptura se karakteriše snažnim pokretom, složenih oblika ili je prožeta snažnim osećanjima

Jaki kontrasti svetla i senke

Nika sa Samotrake

- Boginja je sletela na pramac broda
- Krila odaju utisak da je skulptura bez težine
- Kovitlanje draperije svedoči o vetru u lice protiv kojeg se boginja bori

Laokon i njegovi sinovi

- Predstavlja trojanskog sveštenika Laokona i njegova dva sina u trenutku dok se bore s posejdonovom morskom zmijom
- Kompozicija je piramidalna
- Na njihovim licima prikazan grčevit bol

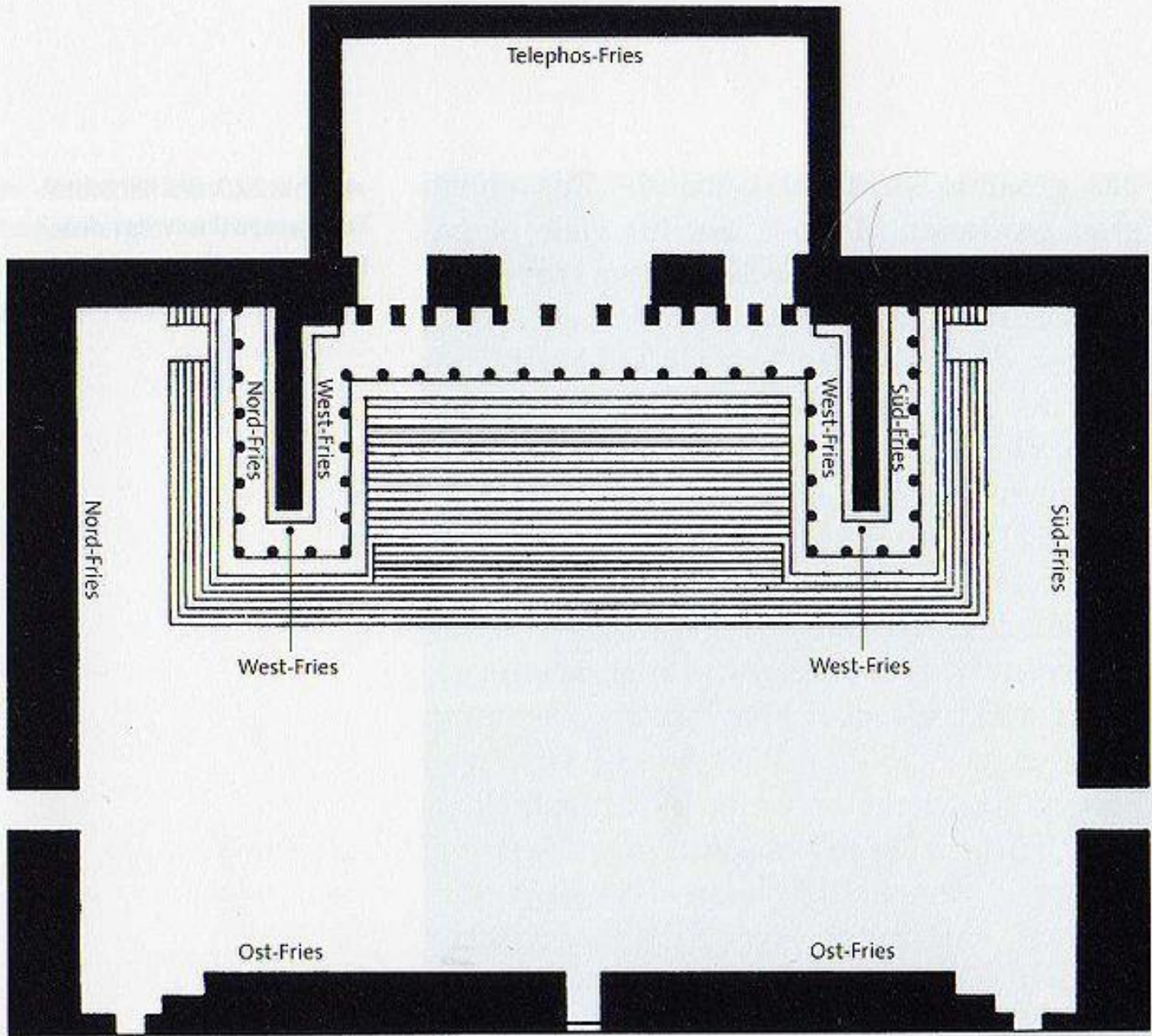

Zevsov oltar u Pergamu

- Celi hram je zapravo pobeda skulpture nad arhitekturom
- Na reljefu prikazana borba bogova i giganata

Mauzolej u Halikarnasu

- Ukrašen jonskim stubovima, reljefom i skulpturom
- Stepenasta piramida umesto zabatnog timpanona
- Na vrhu Mauzoleja nalazila se visoka skulptura kralja Mauzola koji je stajao za uzdama kočije

Aleksandrijski svetionik

